

MARZENA POLLAKÓWNA

INSTYTUT BADAŃ HISTORYCZNYCH W LONDYNIE *

(INSTITUTE OF HISTORICAL RESEARCH — UNIVERSITY OF LONDON)

Historia jest wykładana na Uniwersytecie Londyńskim w całym szeregu kolegiów i wyodrębnionych instytutów. Można tam jednak przygotować w zasadzie tylko niższy stopień (*bachelor of arts*). Dla specjalizowania się i zdobycia wyższych stopni przejść trzeba do Instytutu Badań Historycznych. W jego ramach pracuje 40 rozmaitych seminariów. Warto zapoznać się z ich tematyką, by wyrobić sobie opinię o zainteresowaniach historycznych i polityce naukowej tego środowiska.

Tematyka seminariów i tzw. *research courses*, które mają charakter proseminariów wprowadzających do badań, najogólniej biorąc idzie w trzech kierunkach: a) metodyka historii, nauki pomocnicze i źródłoznawstwo, b) historia Anglii, Wielkiej Brytanii i Wspólnoty Brytyjskiej, c) historia innych krajów europejskich i pozaeuropejskich.

Szczegółowo tematyka ta przedstawia się następująco:

ad a) wprowadzenie do metody historycznej, — do paleografii, zaawansowany kurs paleografii, wprowadzenie do rękopisów angielskich XV i XVI wieku, do średniowiecznych iluminacji w rękopisach, — do średniowiecznych rejestrów biskupich, — do źródeł wczesnonowożytnej historii Anglii.

ad b) lokalna historia Anglii, historia Londynu, historia prawa angielskiego 1216—1327, historia Anglii późnośredniowiecznej, historia Tudorów, historia gospodarcza Anglii w okresie Tudorów, historia polityczna i konstytucyjna Anglii w XVII w., historia gospodarcza i społeczna Anglii 1600—1642, historia Anglii w XVIII w., historia gospodarcza Anglii w XVIII w. z hi-

* Omówienie niniejsze zostało opracowane jako jedna z moich wypowiedzi zdających sprawę z obserwacji i studiów przeprowadzonych w Londynie w lecie 1957 r. Ze względu na dyskusję dydaktyczną, jaka toczyła się u nas niedawno nad sprawą organizacji studium historii, warto przedstawić — jakkolwiek bardzo ogólnie — charakter głównego ośrodka badań historycznych Londynu.

Dane przytoczone — zostały zaczerpnięte ze sprawozdania rocznego Instytutu: *Institute of Historical Research, thirtysixth annual report, 1 August 1956 — 31 July 1957*, (ed. 1958).

Szersza wypowiedź dotycząca sytuacji w nauce historycznej angielskiej z punktu widzenia moich obserwacji została opublikowana w „Zeszytach Naukowych KUL”, 3(1960), z. 1, pt. *Rzut oka na stan nauki historycznej w Anglii*

storią cen, historia brytyjskiego parlamentu w drugiej połowie XVIII w., historia brytyjskiej administracji XVIII—XIX w., historia brytyjska 1815—1914, historia gospodarcza i społeczna W. Brytanii od połowy XIX w., historia imperium brytyjskiego, problemy brytyjskich terytoriów tropikalnych i polityka od schyłku XIX w., zarząd koloniami w XIX w. i administracja w Brytyjskiej Afryce Tropikalnej, polityka zagraniczna W. Brytanii u schyłku XIX w., polityczna i gospodarcza struktura Wspólnoty Brytyjskiej.

ad c) historia Bizancjum i Europy średniowiecznej, historia Włoch w średniowieczu, historia agrarna w średniowieczu, historia gospodarcza Zach. Europy w późnych wiekach średnich, historia gospodarcza i społeczna w. XVI i w początkach w. XVII, historia międzynarodowa w XVII i XVIII w., historia międzynarodowa w XIX i XX w., historia nowożytna Francji, historia Europy Wschodniej, historia Islamu na Bliskim Wschodzie, historia nowożytna południowej Azji, historia południowo-wschodniej Azji, historia USA od 1783, historia Ameryki Łacińskiej.

Uderza w tym zestawieniu traktowanie dyscypliny historycznej takie, by przeszłość łączyła się jakby z terażniejszością i tendencja, by historia dawała podstawę rozumieniu obecnych problemów i konfliktów. Historia świata starożytnego stanowiąca zamkniętą całość została wyłączona. W historii Anglii nacisk jest położony właściwie na okres od Tudorów czyli — na dzieje tworzenia się imperium kolonialnego, *Bardzo silnie wydobytwana jest problematyka gospodarcza*, pozatem, choć może w mniejszym stopniu — społeczna oraz dzieje parlamentaryzmu angielskiego. Jeżeli chodzi o dzieje innych krajów to w okresie średniowiecznym główne zainteresowania skupiają się na zagadnieniach gospodarczych, a dla okresu nowożytnego seminaRIA zostały tak rozłożone, że obejmują cały świat w bardzo zasadniczych liniach. Pominęto tu jednak całkowicie historię Rosji i krajów Związku Radzieckiego, ale ta pierwsza jest rozwinięta w wyspecjalizowanym Instytucie poświęconym krajom słowiańskim i in. wschodnio-europejskim — *School of Slavonic and East European Studies*. Warto nadmienić przy okazji, że Uniwersytet Londyński posiada jeszcze inne instytuty specjalne jak Szkoła Studiów Orientalnych i Afrykańskich czy — Instytut Studiów nad Krajami Wspólnoty Brytyjskiej.

Zwrócić należy uwagę na to, że proseminaria przygotowujące do badań historycznych poświęcone są z jednym wyjątkiem wprowadzeniu do źródeł średniowiecznych. Nie ma natomiast zupełnie takiego wprowadzenia do historii nowożytnej czy też historii krajów pozaeuropejskich. Niewątpliwie każdy profesor poświęca takiemu wprowadzeniu czas

w miarę potrzeby na swoim wyspecjalizowanym seminarium. Trzeba podkreślić, że zwykły student w zasadzie nie przygotowuje się do pracy naukowej, ale przez opanowanie materiału zdobywa ogólną kulturę historyczną. Paleografia np. jest dziedziną tak specjalną jak u nas papirologia i studenci z nią się właściwie nie stykają. Dopiero ci, którzy się decydują na pracę naukową w zakresie średniowiecza i przygotowują wyższe stopnie — zostają wtajemniczeni w tę dziedzinę. W zestawieniu zajęć seminaryjnych uderza brak historii kultury, historii religii. Odnosi się wrażenie, że kierownictwo Instytutu ma na celu udzielenie studiującym maksymalnej wiedzy o dzisiejszym świecie — w aspekcie historycznym i że myśli się o konkretnym przygotowaniu słuchaczy do zadań praktycznych: nauczania, także pracy w rozmaitych instytucjach naukowych i do służby państwowej. Należy tu podkreślić, że układ tematów i kąt patrzenia na sprawy świata jest jakby „imperialistyczny”, a w każdym razie anglocentryczny, co oczywiście jest zrozumiałe ze względu na samą choćby treść historii doby kolonializmu, a także z tego powodu, że badania prowadzą Anglicy. Uderza szczególnie ten jakby praktycyzm znajdujący się na antypodach nauki dla nauki. Trudno byłoby powiedzieć czy jest to cecha środowiska londyńskiego, czy też bardziej ogólno-angielska. Wydaje się jednak, że w tradycyjnych ośrodkach Oxford i Cambridge rzecz się ma nieco inaczej i jest tam miejsce także np. na pogłębioną historię kultury, historię myśli i in. Niniejsza charakterystyka opiera się jednak na materiałach dotyczących środowiska londyńskiego i stąd nie może pretendować do zarysowania pełnego obrazu.

Jasną jest rzeczą, że tematy opracowywane przez ubiegających się o stopnie w ramach Instytutu wiążą się z tymi seminariami kierunkowymi. Obok jednak regularnych studentów Instytutu Anglików i obcokrajowców jest wielu takich studentów i już zaawansowanych badaczy i wykładowców, którzy przybywają tu z innych pozalondyńskich środowisk na pewien okres w tym celu, by pogłębić i uzupełnić swoje studia. Tematy badań, dla których przybyli ci ostatni do Londynu w r. ak. 1956—57 dotyczyły w połowie prawie Anglii — od jej dziejów średniowiecznych po współczesne i wahały się pomiędzy tradycyjnymi kwestiami politycznymi i historią parlamentaryzmu oraz bardzo typowymi dla Anglii monograficznymi ujęciami wybitnych postaci angielskiej polityki, dyplomacji, armii, czy też królów i hierarchów kościelnych — a tematami tak wyspecjalizowanymi jak np. toponomastyka. Znalazły się też tematy socjologiczne, tak bardzo zdobywające dziś sobie pierwsze miejsca na kontynencie, jak np. „Rodzina w wyższych klasach Anglii w XVIII w.”

Drugie miejsce zajęły tematy dotyczące historii *of the En-*

glisn speaking world poza Wielką Brytanią, tj. Ameryki, historii kolonialnej i krajów dzisiejszej Wspólnoty Brytyjskiej (około $\frac{1}{6}$ ogółu tematów). I tu odnajdujemy znowu klasyczne angielskie zainteresowanie wybitnymi postaciami Anglików odgrywających rolę na terenach kolonii i terytoriach wpływów angielskich. Tematy dotyczące Ameryki przedstawiają się analogicznie: wybitni przywódcy amerykańscy, stosunki angielsko-amerykańskie, ale mamy tu i zagadnienia warsztatowe, źródłoznawcze jak np. źródła historyczne amerykańskie w W. Brytanii, bibliografia źródeł dla studiów amerykańskich w W. Brytanii itp. Te ostatnie tematy mówią o pracy nad systematycznym zestawieniem warsztatu pomocniczego dla studiów nad dziejami Stanów Zjednoczonych.

Podobna troska o warsztat uzewnętrznia się w opracowywaniu wykazu znajdujących się w W. Brytanii źródeł dla Indii Zachodnich. Wśród tematów dotyczących dawnych krajów kolonialnych obok Indii Zachodnich — znalazły się na warsztacie: Zachodnia Afryka, Złote Wybrzeże, rejon Pacyfiku, także Kanada i Australia. Oczywiście wszystkie widziane przez pryzmat źródeł historycznych znajdujących się w W. Brytanii.

Trzecią grupę tematów (około $\frac{1}{9}$ ogółu) stanowiły stosunki polityczne Anglii z różnymi krajami jak Francja, Włochy, Holandia, Hiszpania, Szwecja, Japonia, stosunki Anglii ze Wschodem oraz historia różnych krajów widziana poprzez angielskie źródła. Znalazły się tu także dwa kraje Ameryki Łacińskiej (Argentyna i Chile) oraz Tunis.

Kilkanaście tematów poświęcono naukom pomocniczym historii: wybrane kwestie paleograficzne, studia nad rękopisami i ich iluminacjami, kronikarstwo angielskie, kartografia historyczna, sztuchy miast, przemysł papierniczy.

Kilka tematów wreszcie dotyczyło historii Kościoła w Anglii, Kościoła anglikańskiego, angielskich sekt. Było też parę tematów z historii doktryn politycznych średniowiecza i doby liberalizmu oraz temat dotyczący wpływu myśli politycznej na aktualną sytuację międzynarodową. Znalazły się też pojedyncze zainteresowania dotyczące historii sztuki, literatury, filozofii historii oraz historii starożytnej.